

PRAZGODOVINA

To je obdobje brez pisanih virov. Edini viri so razne najdbe, izkapanine predmetov, za katere sklepamo kdaj so nastali.

KAMENA DOBA

- **paleolitik** (groba obdelava kamenja): Homo sapiens uveljavi figurativno umetnost, ki je bila takrat povezana z magijo. V jamah Lascaux v Franciji in Altamiri v Španiji so poslikave iz okoli 15000 pr.Kr. Sklepamo, da gre za umetnost lovcev – spretnost slikanja, naturalističen prikaz živali. Pri slikah se pojavi obris z ogljem, slika je lahko tudi osenčena, obarvana (zmlet prah kamnin). Slike pogosto niso le za okras, imajo ritualni pomen: ko naslikajo žival se polastijo njene duše (črna magija). Pogosto novejša slika prekriva starejšo. Slike različnih različne živali: mamuti, jamski medvedi, zobri. Kiparstvo: Willendorfska Venera – poudarjeni spolni organi. Kipci so antropomorfni, figure so stilizirane.
- **mezolitik**
- **neolitik**: pestnjak je že dobro izbrušen – amigdala. Pojavi se tudi kamnita arhitektura: Stonehenge (megalitska kultura): menhir, dolmen

OBDOBJE KOVIN

- **bakrena**
- **bronasta**
- **železna**

Stilizacija, dekorativni vzorci; obdobje ko je le dekoracija, brez živalskih motivov. Orožje, boljša opremljenost.

STARI SVET

MEZOPOTAMSKA CIVILIZACIJA

SUMERSKA UMETNOST (3500 - 3000 pr.Kr.)

Pojavi se na območju sotočja Evfrata in Tigrisa. Sumeri formirajo mestne države. Kralji hkrati predstavljajo tudi božanstva, posredniki pa so duhovniki, ki so bili hkrati posvetni vladarji – *teokracija*.

Gradbeni material arhitekture sta bila opeka in les, iz opeke so bile zgrajene tudi umetne vzpetine, na vrhu katerih je bil tempelj, to je bil administrativni in duhovni center – *ZIGURAT*. V kiparstvu je glavni material kamen. Kip (ram) – motiv živali, človeške dejavnosti... Glave so geometrične oblike z ekspresivnimi očmi in obrvmi, v očeh so barvni kamni, roke so položene na prsi, kar je povezano z religijo. Velike oči ponazarjajo okno duše

ARKADCI, BABILONCI

ASIRCI

Na področju Asura – del Sirije. Material, ki se je uporabljal v kiparstvu je bil predvsem kamen. Prevladovali so motivi živali (lev) in demonov. Izdelovali so tudi plitve reliefe.

PERZIJSKA UMETNOST

Na področju današnjega Irana. Razne predmete so polagali v grobove. Ti predmeti pogosto spominjajo na živali, so zelo stilizirani. Eden zelo priljubljen motiv je bil kozorog. Stebri so bili s strehami, na katerih je bil pogosto relief, motiv pa figure, ki korakajo. V grobove so polagali razne predmete, ki so bili zelo stilizirani in so spominjali na živali. Med njimi je bil najbolj priljubljen kozorog. Stebri zgradb so pokriti s strehami, na katerih so reliefi z motivom figur, ki korakajo. Kapitel je v obliki živalskih glav, prisotno je veliko monumentalnosti. Najbolj ambiciozna palača je bil Perzepolis.

EGIPT

Nastal je ob reki Nil. Poznali so namakalni sistem, za kar je bila potrebna trdna enotna državna ureditev. Državo je vodil faraon, ki je hkrati predstavljal božanstvo. Ko je kralj (faraon) Menes združi severni in južni del države je Egipt resnično zaslovel. Ena najbolj znanih dinastij je IV., ki je vladala od 2700 do 2500 pr.Kr. Zgradili so znamenite piramide v Gizah faraonom Kefrenu, Nikerinu in Keopsu, čigar piramida je visoka 146m. Razvoj piramid pa je sledeč: najprej so bile podzemne grobnice *mastabe*, nato *stopničaste piramide* in kasneje takšne *piramide*, kot jih poznamo danes. Umetnost je bila povezana s kultom mrtvih (faraonom so priloženi predmeti, ki so jih uporabljali v življenju). Zgradbe so bile monumentalne. V slikarstvu so bila stroga pravila: *proporci* (razmerja med telesi – faraon je velik, saj je bil pomemben, sužnji so zaradi nepomembnosti majhni – hierarhična razmerja), barvan lestvica (koža moškega je temnejša, ženske svetlejša). Upodabljanje je bil način pisave, slike so bile opremljene s hieroglifi. Kipi so togi, saj so izdelani iz trdega materiala, oblika pa je precej poenostavljena. Drža kipa je bila takšna, da je ena noga postavljena naprej. Slike so se dobro ohranile zaradi suhe klime. Reliefi so bili izbočeni ali vklesani v podlago. Prizori iz vsakdanjega življenja pa niso bili tako togi. Okrašene palete so služile ličenju.

KRETA

Umetnost Krete imenujemo kretska ali minojska kultura, po kralju Minosu. Trajala je od leta 2500 do 1400 pr.Kr. To je bila miroljubna kultura, kar se pozna po tem, da ni bilo obrambnih zidov, v bistvu pa je bilo prav morje njihova naravna obramba. Umetnosti najbolj znan je dvorec Knosos, ki je terasaste arhitekture, v stenah palač so freske ljudi ali živali. Figure so v nasprotju z egipčanskimi igrive. Prevladujoča motiva sta delfin in bik, slednji pa se pojavlja tudi v obliki kipcev, tako kot boginja s kačami.

MIKENE

Mikene so bile na Peloponezu, njihov nastanek povezujemo z letom 1600, zaton pa 1100 pr.Kr. Mesto so za varovanje obdajali kiklopski zidovi. Vrata v mesto sta ščitila dva v zid izklesana leva, nad vhodom je relief. Veliko dragocenosti so arheologi našli v Atrejevi zakladnic. Vhod je bil obok z zamiki opek.

GRŠKA UMETNOST

Značilno za grško družbo je, da so bili Grki večji individualisti. Imeli so mestne državice, pomembno je bilo vojskovanje, bojevanje, a vseeno so v sebi obdržali narodno zavest. Grško umetnost delimo na tri obdobja: *arhaično* (začetno), *klasično* (zrelo) in *helenistično* (pozno) obdobje. Razvita so imela vsa področja umetnosti: kiparstvo, slikarstvo in arhitekturo. Slikarstvo kot tako je ohranjeno predvsem na podlagi vaznega slikarstva. V vaznem slikarstvu se pojavijo trije slogi: geometrični, črno figuralni (podlaga je svetla) in rdeče figuralni (podlaga je črna). Motivi so predvsem mitološki. Na podlagi vaznega slikarstva sklepamo, da so poznali tudi drugačne oblike slikarstva, ki pa žal niso ohranjene. Tudi v kiparstvu poznamo dva tipa človeškega motiva, to sta kip moškega ali *kuros* in kip ženske ali *kora*. Oba sta toga, statična, predstavljala naj bi mladost. Ženske so vsaj delno oblečene in imajo roke na prsih, moški so ponavadi goli. Anatomija moškega kipa je stilizirana, nasmešek imenujemo arhaični. Vendar anatomija postaja vse bolj realna. Vrh doživi v klasičnem obdobju. Grki izoblikujejo posebno držo *kontrapost* (teža je na eni nogi, druga je rahlo pokrčena). Upodabljali so tudi bogove. Vse bolj prodira izraznost potez na obrazu. Najbolj znani kiparji so bili Fidias (Atena), Poliklet (Kopjenosec), Miron (Metalec diska – ima idealiziran obraz) in Praksitel. Tudi arhitekturo delimo na tri sloge: dorski, jonski in korintski. Partenon je izdelan v dorskem slogu. Kasneje nastopi helenistično obdobje, ki je bolj dinamično (Samotraška Nike). Poze so drugačne, znan je pergamonski oltar, ki je orientalski izdelek. Dinamičnost se izraža v kipih, reliefih, poudarki na obrazu so močnejši. Kipi izražajo žalost.

ETRUŠČANSKA UMETNOST

To je kultura, ki se je razvila na področju današnje Toskane, Etruščani se imenujejo tudi Tuski. Gradili so mesta in postavili začetke Rima. Umetnost je vezana na področje grobnic, katerih stene so bile poslikane. Poslikave prikazujejo radost do življenja. Spominjajo na kretska umetnost. Žare so bile oblikovane v obliki teles. Sarkofagi so bili s človeškimi kipi, ki so imeli arhaičen nasmešek. Imeli so tudi templje. Odnos do smrti se je spreminjal, kasneje so bili kipi na sarkofagih za melanholičnem nasmeškom. Bili so tudi izredni mojstri arhitekture, pri tem pa so uporabljali oboke.

RIMSKA UMETNOST

Razvila se je z nastankom mesta Rim v 6.st.pr.Kr. Osnova zanjo sta bili grška in etruščanska umetnost. V kiparstvu gre predvsem za kopije grških kipov, imajo pa tudi portretne upodobitve meščanov. Pri tem je zelo izrazit kult prednikov. V kiparstvu so pomembni tudi spomeniki, npr. Trajanov steber. Templji v glavnem spominjajo na grške. Gradili so slavoloke, akvedukte, znane zgradbe so Kolosej, Pantheon... Imeli so tudi forume, trge, med katerimi je najbolj znan Forum Romanum. Tudi slikarstvo je bilo podobno grškemu, največ slikarjev je ohranjenih v Pompejih. Znotraj tega srečamo več slogov: inkrostacijski slog, perspektivni slog (še razni okvirji, stebri)...

STAROKRŠČANSKA IN BIZANTINSKA UMETNOST

To je bil čas preganjanja kristjanov, ki so si naredili katakombe, v katerih so opravljali duhovne obrede. Zametki starokrščanske umetnosti so prav slike, freske v katakombah, pri katerih je najbolj prisoten simbolizem (dobri pastir in riba predstavljata Kristusa, pav predstavlja nesmrtnost duše, oranta-figura z razširjenimi, dvignjenimi rokami- je molilka...). Leta 313 je cesar Konstantin razglasil krščanstvo za dovoljeno religijo. S tem se je začela gradnja cerkva, pri kateri zasledimo dva tipa: bazilikalni in centralni tip. Bazilike so npr. Konstantinova bazilika in bazilika sv. Petra. V Ravenni zasledimo tendenco starokrščanske umetnosti: svetloba je pomembnejša od volumna. Ravenna je bila najprej prestolnica rimskega cesarstva, nato je bil tu barbar Teodor, kasneje pa je bila del konstantinovega imperija.

Za bizantinsko umetnost je značilna stilizacija, poudarjene oči in obrvi, kasneje je znana ikonografija (zlato ozadje, toge poteze obraza). Iz tega obdobja je znana cerkev sv. Sofije, ki je imela najprej centralni tip, sedaj pa je mošeja.

SREDNJI VEK

Rimska in bizantinska umetnost sta osnovi za srednjeveško umetnost. Srednji vek se začne z vdorom ljudstev v 5.st. Barbari sprejmejo del kulture, ki je bila prej na osvojenem ozemlju in jo dopolnjujejo s svojo. Prvi večji umetnosti tvorbi v Evropi sta bili karolinška in otonska renesansa. Karolinška je trajala od 4. - 8.st., ustanovitelj pa je bil Karel Veliki, ki je ustanovil sv. Rimsko cesarstvo. Za to obdobje so značilne iluminacije, to so poslikani rokopisi. Vpliv krščanstva na ostala ljudstva in plemena se kaže v keltskem rokopisu, kjer je kot iluminacija prisoten križ. Dve znameniti deli sta Sv. Matej, ki zapisuje evangelij - ta spominja na antične vzore in Sv. Marko, ki je narisana v ekspresivnem slogu (izraz kaže nemirnost in pripovednost). V otonski renesansi je nastal znamenit relief »Izgon iz raja« na vratih. V ospredju je zgodba.

ROMANIKA IN GOTIKA

Romanika je trajala od leta 1000 do 1200. Mesta so v tem obdobju pridobivala vse več veljave. Pri arhitekturi je značilna polkrožna gradnja cerkva (polkrožni lok), križni obok. Dodatna pri cerkvi je še kapela. Značilni so debeli zidovi in majhna okna. Cerkev so zelo majhne (nizke) in temne. V kiparstvu se polnost teles spreminja. Pri vhodih so bili stebri s

timpanoni, na katerih je bil relief. Kiparstvo se močno veže na arhitekturo. V slikarstvu gre za krašenje knjig in iluminacijo. Romanika se navezuje predvsem na mediteransko kulturo.

Gotika je bila značilen slog nekje med letoma 1140 in 1550. Začela se je v Parizu in se razširila po Evropi od Sicilije so Islandije in celo do Bližnjega Vzhoda preko križarjev. Začeli so obnavljati cerkve: Suger - St. Denis. V tej opatiji so bili posvečeni v kralja Karel Veliki in njegov oče. Suger je uporabil nove, bolj ljubke, lahkotne oblike, okna so bila večja, zato so bile cerkve svetlejše. Namesto polkrožnega je bil lok šilasti. Teža stavbe se prenese na stebre, loke: skeletna konstrukcija, zidovi so razbremenjeni. Tudi okna so lahko večja ker zidovi ne nosijo teže. Okna so bila vitraži: mistična svetloba vnašanje teologije. Krožna oblika na sredi je rozeta. Gotska katedrala je sveti prostor, kjer ima s pomočjo teh barvnih oken že svetloba svojo vlogo. Katedrale so povezane s tekmovanji med mesti, višine se zato večajo (Notre-Dame). Kiparstvo je vezano na cerkev in odvisno od arhitektonskega okvirja. A počasi se osvobaja od arhitekture. Vendar gotika v Italiji ni nikoli popolnoma zaživela, tu se je vse bolj vezalo na Sredozemlje in s tem še na romaniko. V gotiki se je razvilo tudi slikarstvo. Slikarji so se naslanjali na tradicijo bizantinskega slikarstva, imenujemo jih slikarji grškega sloga. Najbolj znani slikarji so bili: **Cimabue**, ki je naslikal Marijo na prestolu, **Duccio**, pri katerem že zasledimo elemente linearne perspektive (iluzija nekega prostora) in **Giotto**, ki je ustvarjal nekje na prelomnici med srednjim vekom in renesanso, uvedel pa je za ozadje modrino namesto zlata in razne figure, najbolj znano delo pa so freske v kapeli Arena v Padovi.

OD RENESANSE DO BAROKA

ZGODNJA RENESANSA V ITALIJI

Renesansa je prerod antične umetnosti v odnosu do misticističnega srednjega veka. Več poudarka je bilo na človeku. Primer je študija anatomije, ki je služila temu, da so lahko slikarji prepričljivo narisali človeka. Človek je bil realen v slikarskem prostoru. V renesansi je bilo vse na podlagi razuma, geometrije, zopet je prišel do izraza polkrožni lok. Poudarek je bil na posvetnem življenju. Človeška figura se ni pojavljala več kot simbol. Filozofija, razum in znanost so zamenjali vero. Gibanje preporeda se je začelo v Firencah v 15.st. Umetnost so podpirali Medici. Umetniki:

- **BRUNELLESCHI** Bil je pomemben arhitekt, ki je opredelil *linearno perspektivo*. Zasnoval je cerkev Santa Maria del Fiore – kupolo za stolnico, ki je bila na presečišču prečne in stranske ladje.
- **ALBERTI** Bil je arhitekt in tudi teoretik: kapela Rucellai
- **GIOTTO** Bil je slikar, njegova dela na podlagi človeka, ki se zaveda svoje pozemske resničnosti in se sveto giblje v prostoru, ki ni simboličen, ampak dovršen v popolni perspektivni globini. Naslikal je ciklus slik v kapeli Brasaci (najbolj znana je freska »Izgon iz raja«).
- **UCCELLO** Paolo Bil je slikar, naslikal je bitko pri San Romanu. Na tej sliki dajo občutek prostora razna kopja in druga orožja, ki ležijo na tleh po bitki.
- **FRA ANGELICO** Tudi on je bil slikar, ki je uporabljal srednjeveške motive (Marijino oznanjenje)
- **BOTTICELLI** Sandro Največje delo tega slikarja je prav gotovo Rojstvo Venere
- **GHIRIBERTI** Bil je kipar, ki je naredil relief na vratih krstilnice v Firencah
- **DONATELLO** Kipar, ki je bil privrženec humanističnih idealov. Njegova dela: Sv. Jurij, prerok Arisacone, Mladostni deški David, Marija Magdalena, Gatamelata (bronasti kip konja).
- **DELLA ROBIA** – famiglia Bili so kiparji, za katere so značilne modro bele figure iz žgane gline

Renesansa se je širila po Italiji: Ferrara, Benetke (poudarek na barvah – barvna tradicija).

VISOKA RENESANSA

Bila je nekje med letoma 1495 – 1520. Ideali v umetnosti in nasploh ostanejo enaki kot v zgodnji renesansi in pripeljejo do popolnosti. Umetniki:

- **DA VINCI** Leonardo Bil je slikar in še mnogo drugega. Ni razmišljal o oblikah, ampak volumnu, ki ga je ponazoril vir svetlobe: del je osvetljen, drugi del pa se izgublja v temi. To imenujemo tehnika *chiaro-scuro*. Pri sliki Mona Lise pa je npr. uporabil tehniko *sfumato*, kar pomenih zamegljeno. Pri Zadnji večerji je uporabil linearno perspektivo – vse se steka v Kristusa. Bil je tudi začetnik znanstvenega ilustratorstva.
- **BRAMANTE** Bil je arhitekt, tvorec arhitekture visoke renesanse (osnutek cerkve sv. Petra). Pri cerkvi San Pietro (...) je uporabil obliko grškega križa. – oživljanje betona
- **BUONAROTTI** Michelangelo Bil je kipar, slikar, arhitekt in še kaj. Znan pa je predvsem po svojih kipih: David (ki je premagal goljata – velikana), Mojzes, sužnji (ki so ostali nedokončani – nonfinito), Pietà. Moč, ki jo nosijo figure imenujemo teribilità. V Sikstinski kapeli je upodobil Poslednjo sodbo, na katero je naslikal tudi sebe. Figure imajo volumen.
- **RAFFAELLO** Bil je slikar, ki je upodobil Marijo s Kristusom (sladkoba, nežnost). Na sliki Atenska šola je upodobil tedanje umetnike kot grške filozofe Platona, Sokrata in Aristotela.
- **GIORGIONE** Bil je slikar beneške šole. Na sliki Nevihta je motiv poganski. – pastoralna lepota
- **TIZIAN** Tudi on je bil slikar, ki je uporabljal beneško tradicijo. Slika Razvrat nosi barvitost, gravioznost, slike so sproščene.

Genialnost je povezana z neoplatonizmom, navdih je božanskega porekla. Visoka renesansa ne da stila dobe, poudarek je na posameznih umetnikih.

Severna renesansa je značilna predvsem za nizozemsko slikarstvo. Povsod tam se slikarstvo še navezuje na verstvo in plemstvo. Bogati zasebniki postajajo naročniki, to pa spremeni motive, ki se oddaljujejo od srednjeveške umetnosti. Nizozemska se postavi ob rob Italiji, sorodnost je iskanje realizma. V 14.st. je deloval **mojster iz Flemalla**. Naredil je krilni oltar družine Meroda. Krilni oltar je sestavljen iz več slik. Za mojstra je značilno, da postavlja motiv oznanjenja v tedanji čas, na neko nizozemsko polje. V srednjem veku je prevladovala temprea, v tem času pa prevladuje oljno slikarstvo. Ostali umetniki:

- **VAN EYCK** (brata) Slikala sta predvsem oltarne slike. Diptih sta dve sliki skupaj, triptih tri, poliptih pa več slik skupaj. Jan Van Eyck je naslikal portret bogatega italijanskega trgovca Giovannija, na kateri sebe upodobi v ogledalu in se podpiše.
- **BOSCH** Hieronimus Slikal je fantazijske slike: Vrt uživanja, Raj, Pekel – triptih
- **BREUGER** Peter Naslikal je Vrnitev z lova, zanimal se je predvsem za preproste ljudi in običaje.

V 16.st. pride do rasti protestantizma, osvobodijo se španske nadvlade in sprejmejo italijansko umetnost. Teme so pejzaži, žanri in tihožitja.

Na drugi strani je nemška umetnost, za katero je značilen predvsem ekspresionizem, nanjo pa je vplivala predvsem nizozemska umetnost.

- **GRUNEWALD** Naredil je Isemeimski oltar.
- **DURER** Bil je grafik, risar in slikar. Narisal je Jezdece apokalipse, Akvarel iz popotovanja po Italiji

V Angliji je bil najbolj znan **HOLBEIN**, ki je naslikal portret Henrika VIII.

MANIERIZEM

To obdobje je bilo med letoma 1520 in 1600. Slikarji so manj izhajali iz poznavanja narave, bolj iz znanja predhodnih umetnikov. Maniera pomeni način (pri slikanju ima beseda slabšalni pomen, saj slikarji niso nadgrajevali svojega znanja). Nekateri pravijo, da je to obdobje krize. Usmerjajo se v zgradbo in ne toliko v sliko. Pomembni slikarji so bili:

- **FIORANTINO** Naslikal je Snemanje s križa, kjer so figure v različnih pozah.
- **PONTORNO**
- **PARMIGIANINO** Naslikal je Madonno z dolgim vratom. Figure so zelo visoke, v konvekcijskem ogledalu je naslikal avtoportret.
- **PINTARITO**
- **TINTORETO** Združuje antiklasicizem in elegantno fazo manierizma. Želel je slikati kot Tizian, zanimala pa ga je tudi telesnina Michelangela.
- **VERONESE** Paolo Slikal je v teatralnih razsežnostih, kot gledališki prostor.
- **EL GRECO** Bil je Španec. Naslikal je pokop grofa Orgaza. Zanj je značilen modrikast barvni navdih

Pomembna kiparja sta bila:

- **CELLINI**
- **BOLOGNA** Giovanni Njegov najbolj znan kip je Ugrabitev Sabink, ki je dinamičen.

Pomemben arhitekt tega obdobja pa je:

- **PALADIO** Vplival je na klasicistično arhitekturo. Zasnoval je podeželsko vilo v Vicenzi in cerkev Giorgio Maggiore v Benetkah

BAROK

Barok se je v Rimu začel že v 16.st., drugod pa nekje okrog leta 1600, trajal pa nekje do leta 1750. Je posledica ponovno utrjene katoliške vere, mnoge države so absolutistične. Cerkev postane pokrovitelj umetnosti. To je tudi čas raznih konfliktov (tridesetletna vojna, trgovska vojna med Anglijo in Francijo...). Za baročno umetnost so značilni strast, intelekt in duhovnost. Beseda izhaja iz italijanske besede *barrocco*, kar pomeni nepravilni biser. Nanaša se na nepravilno, nabuhlo. Značilna je velika razgibanost oblik, polnost, monumentalnost, razkošnost in medsebojna povezava kiparstva, slikarstva in arhitekture. Italija z barokom zopet doživi razcvet umetnosti. Pomembni umetniki so bili:

- **CARRAVAGGIO** Bil je slikar. Upiral se je trenutnim tokovom, dela je združeval v realizem in beneškost (barvitost). Njegovo življenje je bilo zelo dramatično. Naslikal je prvo tihožitje v italijanski umetnosti (Skodelica s sadjem). Motive je jemal iz družbenega dna (berači, kriminalci, pocestnice) in jih postavljaj v sakralno življenje. Zanj je značilno približevanje figur, slike nimajo globine, uporabljal pa je tudi tehniko *chiaro-scuro*.
- **CARRACI** (brata) Bila sta slikarja. Ustanovila sta prvo šolo za slikarje v Bologni. Šola je poučevala po pravilih, ki so bila že stara.
- **PIETRO DA CORTONA** Bil je slikar. Šele on je bil nekak pravi začetnik baroka. Strop na slikah je iluzionističen, kod da se slika nadaljuje. Zanj je značilno oddaljevanje figur.
- **BERNINI** Gianlorenzo Bil je odličen kipar. Dela so imela kvaliteto gledališkega. Znan je kip Tereze Avilske, ki ima duhovno zamaknjenost. Kip je postavljen v neko okolje. Naredil je tudi kip Davida, Apolona in Dafne ter vodnjak Štirih rek na Piazza Navona v Rimu.
- **BOROMINI** Bil je arhitekt. Njegova arhitektura je bila arhitektura konvekcije in konkavnosti. Značilne so ovalne oblike, razgibane forme.

V 17.st. lahko govorimo o prerodu beneškega slikarstva:

- **TIEPOLO** Bil je mojster za vse tehnike: olje, grafiko...
- **CANALETTO** Zanj so značilni predvsem pokrajinski izseki (kanali).
- **GUARDI** Pri njem poteze čopiča kažejo na klasicizem.

V 17. in 18.st. je v Evropi pomemben двореc Versailles. Umetnost v tem času se nanaša predvsem na aristokracijo. Konec 18.st. se pojavi manjše umetnostno obdobje, imenovano rokoko. Izraža življenjsko lahkotnost, prefinjenost. Pomemben motiv je ženska. Na jugu Belgije se pojavi t.i. klantsko slikarstvo:

- **RUBENS** Peter Pavel Imel je lastno slikarsko delavnico. Veliko je potoval po Italiji in Španiji. Njegovo slikarsko je razgibano, barvito (zgled je beneško slikarstvo), veliko je uporabljal zlato barvo. Slikal je bujne akte, z njegovih slik se vidi optimizem. Vse je zelo pompozno.

V holandskem slikarstvu zavračajo baročno napihnenost. Močno vlogo ima protestantizem, zato prevladujejo motivi pokrajin, tihožitja... Umetniki:

- **HALLS** Pri njem se pozna vpliv Rubensa. Bil je član slikarskega ceha, slikal je razne portrete.

Vpliv Carravaggia se je izražal predvsem v utrechtskih carravaggistih, ki so bili:

- **REMBRANDT** Slikal je tudi avtoportrete. Naklonjen je bil vsem motivom. Delal je tudi na področju grafike, bil je pravi mojster jedkanic. Uporabljal je tehniko *chiaro-scuro*. Najbolj znana slika je Nočna straža, ker pa je na njej dal preveč poudarka otrokom, ni dobil dobrega plačila od naročnikov.
- **VERMEER** Zanj je značilna bolj razpršena svetloba, ukvarjal se je z vsakdanjimi motivi. Njegova dela so: Pismo, Pogled na Delft, Mlekarica...

V francoskem slikarstvu so ustvarjali predvsem umetniki, ki so se šolali v Rimu:

- **LORRAIN** Živel je v Italiji, risal je literarne motive in postavljaj dogodke v pokrajino.
- **POUSSIN** Uporabljal je nabožne in mitološke motive. Naslikal je Ugrabitev Sabink.

- **G. DE LA TOUR** Slikal je na način Carravaggia. Bolj kot barok je pri njem prisoten klasicizem.

Rokoko v Franciji:

- **FRAGONARD** Naslikal je Kopalke.
- **CHARDIN** Naslikal je dela S tržnice, razna tihožitja...
- **WATEAU**

Špansko slikarstvo:

- **VELAZQUEZ** Bil je dvorni slikar. Naslikal je Plemkinje.
- **MURILLO**

NEOKLASICIZEM

19.st. se je rodilo iz francoske revolucije, ne le v socialnem, ampak tudi v razvojnem smislu: iz fevdalizma v industrializacijo. Iz Anglije se je industrijska revolucija razširila po vsej Evropi, pomembno vlogo je imelo meščanstvo. Pomembni so bili tudi novi dosežki. Iz Francije so se širili novi ideali, novi pogledi v smislu enakost, bratstvo, svoboda. V Parizu je znamenit Slavolok zmage. Navdušenje se je kmalu spreobrnilo. V tem stoletju so zgodovino obravnavali bolj kot kadarkoli prej. Vračanje v zgodovino se imenuje historicizem, ki je predvsem pomemben za neoklasicizem in romantiko. Zgodovino so hoteli obravnavati kot snov. Pomembni umetniki so bili:

- **DAVID** Bil je slikar. Naslikal je Upor Horacijev, ki nosi rimski motiv. Postavitev figur govori o vplivu antične umetnosti. Vse je nekako idealizirano, heroične podobe. Njegovo najbolj znano delo pa je prav gotovo Kronanje Napoleona. Sicer pa je največ slikal portrete.
- **CANOVA** Bil je kipar, iz marmorja je izklesal kip Pauline Borghese.
- **INGRES** Bil je že na meji z romantiko. Uporabljal je eksotične motive, hladna porcelanska barva slike. Upodobil je orientsko Haremsko sužnjo. Pri ženskih figurah je prisotna drža klasičnih Vener.
- **DELACROIX** Bil je že romantik. Trdil je, da je v Alžiru našel antiko. Naslikal je tudi avtoportret. Slikal je tudi bojne motive: Svoboda vodi ljudstvo. Motivi so revolucionarni – alegonija. Prisotna družbenokritična umetnost, ni več toliko povezave s cerkvijo – 1830 posledice boja.
- **GOYA** Francisco Naslikal je Streljanje talcev. Krutost bojev ni olepšana. Celo antična mitologija je pri njem postala grozljiva: Kronos požira svoje otroke, Apokalipsa...

Nemčija: V 19.st. se pokaže izredno tehniško napredovanje. Pri nemškem romantičnem slikarstvu ima veliko vlogo pokrajina (simbolna govorica – simbolizem).

KLASICIZEM (racionalizem) – **ROMANTIKA** (čustva, simboli)

- **C.D. FRIEDRICH** Predstavnik nemške romantike: melanholije, hrepenenje po neskončnosti. Tukaj naj podoba izvira iz človekove notranjosti – suspektivnost.
- **W. TURNER** Bil je prvi predhodnik impresionizma. Pri njem se barva osvobodi obilke, postanejo samostojni, optični vtisi. Turner slika v gibanju, igra s svetlobo, prividi.

Širjenje razkošja v arhitekturi v 19.st. – na drugi strani materiali v arhitekturi – čiste linije.

- **G. EIFFEL** Leta 1885 je za razstavo naredil stolp v Parizu.

Funkcionalizem v arhitekturi 20.st. Enostavna arhitektura - konstrukcija sama postavi stil. 1870 – 1900 – zasnova opernih hiš. Konstrukcije iz stekla in železa v 19.st. Neka nova gotika, rebrasta konstrukcija: zelo svetli prostori.

- **LUDVIK BAVARSKI**: gradovi Linderhoff, Neuschwanstein
- **F. MILLET**: Pobiralke klasja; izraža nezadovoljstvo s starimi pravili, iskanje nove vsebine.

IMPRESIONIZEM

Poudarek na barvitosti, ni jasnih oblik. Pri ponavljanju istega motiva zanimajo slikarja spremembe svetlobe, barvitosti. Leta 1874 imajo mladi umetniki prvo razstavo.

- **L. MONET** Bežni vtisi. Je zagovornik narave, slikanje na ploskev, omejen je čas, ohranja kvaliteto skice, čutni vtis. Monet je svoj atelje preselil na čoln na Senno.
- **RENOIR** Slika Ples v pariški kavarni: prikazuje družabno življenje pariških meščanov.

- **MANET** Deli Zajtrk v naravi (gola ženska poleg dveh oblečenih moških), Olimpija (slika gole prostitutke) sta zelo sporni. Inspiriral se je, kot tudi drugi iz japonske umetnosti (da je slika ploskev).

Impresioniste so zanimalo zgolj barve.

- **DEGAS** Slike plesalk, baletk (pasteli – slike s kredami)
- **RODIN** Bil je velik kipar tega obdobja. Postavlja se vprašanje, ali je kipar sploh delal sam (ali so kipe izdelovali njegovi pomočniki). Njegova dela so Calaiški (kaleški) meščani, Poljub... Prvi kip (kipe) je hotel postaviti na nek prostor, kjer se meščani gibljejo, da jih lahko opazujejo, zato so brez podstavkov.

POST - IMPRESIONIZEM

- **VAN GOGH** Vincent Posebna vloga umetnika v družbi
- **GAUDI** (srhitekt) Organska arhitektura, park v Barceloni...

20.STOLETJE

Doba racionalnih in radikalnih novosti, osvoboditev oblike, ekspresija, prelomna moč barve... Zaradi drugačnosti umetnostnih del od del iz prejšnjih obdobj so nastajale razne ponižujoče izjave, kot: »Umetnost je mrtva.«. Umetniki so odkrili izraznost oblike in izrazno moč barve – čista likovnost.

FAUVIZEM

KUBIZEM

Izdelek se razdeli na enote, na osnovne dele, kar pripelje do osnovanja elementov. V okviru kubizma ločimo analitični (analiza vidnega) in sintetični izraz. Kubizem predstavlja konec iluzionističnega obdobja. Nastajajo tudi kolaži – prilepljanje snovi (sintetični). Poleg zelo znanega Picassa je bil kubist tudi Braque. Tudi barva je izgubila svoj pomen: barvo so podredili obliki, podoba se skoraj ne loči. Ostali umetniki so še: Leger, Gris in Deloné. Slikarstvo je šlo bolj svobodno v svojo smer tudi zaradi fotografije.

FUTURIZEM

Marcel Duchamp je v sliki Akt se spušča po stopnicah upodobil obliko v gibanju (kot pri zaporednem fotografiranju). To obdobje pokaže lepoto gibanja, hitrosti. Gibanje nastane v Italiji. Napišejo manifest: dirkalni avto lepši od Samotraške Nike. Pomembna umetnika tega obdobja sta bila Italijana Boccioni in Marinetti.

ABSTRAKTNA UMETNOST

Avignonske gospodične – stilizacija vidnega, na drugi strani primitivnost. S tem so preoblikovali oblike, jih deformirali (preoblikovali), stopnjuje se izraz slike. Abstraktno slikarstvo:

- 1) Kandinsky, ki je slikal motive iz ruskih pravljic, simfonija.
 - 2) Mondrian: stopnje abstrakiranja slikanega (ritem vej pri drevesu – čedalje bolj simbolistično, spominja na kubizem; zadnja stopnja: platno je razdeljeno na geometrične ploskve, abstrakcije). Barve so tvorile nekakšno harmonijo.
 - 3) Malevič: bil je Rus. Barve so bile skrajno pisane, lesketajoče.
- Ruska umetnost postaja avantgardna. Pojavi se ruski konstruktivizem – revolucionarno obdobje ljudske umetnosti (El Litrizky). ... Van Der Rohe
- Tudi v Nemčiji se je zgodil preobrat (razstava regenerirani ekspresionizem). V Ameriko je odšlo veliko umetnikov (med 2.sv. vojno). Tam so učitelji iz Bauhauusa spet poučevali in ustvarjali. V Nemčiji je Oto Dix naslikal Flandrijo na predvečere 2.sv. vojne – izkaže reakcije na dogodke, družbeno kritiko. George Gross je predstavil nove stebre družbe. Dadaizem je bil upor morijam, ki se je izražal predvsem v književnosti, zoper racionalizem.

EKSPRESIONIZEM

V ekspresionizmu so se štirje umetniki povezali v skupino Die Brücke (Kirchner). Oblika in barva sta pretirani, zanima jih njun izraz. Druga skupina je Der Blaue Reiter (Modri jezdec) – ustanovljena je bila v Münchnu.

Poantizem (točke) v post-impresionizmu.

Bauhaus – šola za arhitekturo in umetnost. Ustanovil jo je Gropius, ki je bil arhitekt.

Naredil je osnovni načrt za zgradbo šole Bauhaus. Schlemmer je vodil delo v umetniški delavnici. Ukvarjal se je s plesom, koreografijo. Eden izmed mojstrov je bil Feininger.

Funkcionalizem – ravne oblike, jasne linije, geometrija.

NADREALIZEM

Vse je nekako nezavedno, sanjsko, nerealistično. Marcel Dechamp je razstavil razne predmete – smer »ready-made«.

Konceptualizem

Salvador Dalí (čevelj s čudnimi pripomočki) – »ročno naslikane podobe iz sanj«, poudarjena izraznost. Kažejo se grozote vojne.

Italijan Giorgio De Chirico je ustvarjal tudi v surealizmu (pittura metafisica – metafizično slikarstvo; izpraznjenost prostora na sliki, okostele zgradbe, redki osebki...).

Ernst: blodnje in halucinacije (motiv iz enega Freudovih del). Nanj zelo vplivajo travme iz otroštva. Oblikuje novo tehniko frotage (odtisi).

Na kipe vplivajo totemi. Nadrealizem je lahko tudi avtomatizem v likovnem izražanju (čuti se tudi v literaturi – slastni mrtvec).

Pablo Picasso ima več značilnih obdobj: modro, rožnato obdobje, kubizem, klasicizem, črnska umetnost... Odprl je neko področje in se nato preselil v drugo. Bil je kipar, slikar..., nekateri mu pravijo genij 20.st. Motivi njegovih slik so bile predvsem ženske in bikoborbe (neobrzdana naravna energija bika in čisto drugačna pri konju). Delal je tudi mojstrske poteze s tušem. V Poljubu se vidi nekakšna podvojenost. Kip kože kot asemblaž (les, gips, na koncu ulito v bron). Na sliki, kjer sta obraz rumene in modre barve je en pogled obraza od spredaj, drugi od strani.

Kiparstvo:

- Giacometti
- Miró
- Golder (kipi mobilni – gibanje je realno, veter premika liste)
- Brancusi

Do vojne je bila Amerika v umetnosti v zaostanku za Evropo. Med 2.sv. vojno, ko pa so umetniki iz Evrope bežali v Ameriko, je postala nekakšno središče umetnosti.

- Pollock (action painting)

Umetniško središče je postal New York.

ABSTRAKTNI IMPRESIONIZEM, POP-ART, MINIMALIZEM, LANDART, KONCEPTUALIZEM

- J. Pollock: imel je tehniko dripping, pri kateri se zdi, da barva kaplja (hodil je po platnu in sproti polival barvo)
- M. Rothko: prisotna nova moč izžarevanja barv
- B. Newman: naredil je barvni »zemljevid« mesta New York
- J. Albers

Rothko, Newman in Albers spadajo k abstraktnem slikarstvu.

Pop-art črpa iz popularne kulture (pomemben je A. Warhol): razne steklenice, npr. Coca-Cola in jušne konzerve. R. Lichtenstein je slikal stripe, pri katerih je slika res kot bi bila tiskovina (pikice, ki jih pušča tisk). C. Oldenburg je npr. kij za baseball postavil kot skulpturo v mestu. Slikali so tudi npr. Marilyn Monroe. R. Rauchenberg je delal kombinacije kolažev in asemblažev (kravate, postelja s pregrinjalom). J. Jones je slikal razne zastave. Lucio Fontana je naslikal »resnično« platno (navidezne zareze v sliki z vijolično barvo).

Poudarja se »happening«, dogodek. Z grafiti umetniki direktno posegajo v naravno okolje (K. Harring).

Umetnost **op-art** izvira iz optične umetnosti – optične prevare.

Land-art: razni posegi v naravo; umetniki uporabljajo mehanizacijo, npr. buldožerje.

Minimalizem: govorico likovne umetnosti še poenostavi.

Konceptualizem: **bolj koncept kot veščina**